

Alle dichters meenden iets „nieuws“, althans iets „nieuw“ te zeggen. En voorzover ze werkelijk dichters waren, hebben ze dat ook gedaan. Maar binnen heel korten tijd, en voor een heel lange periode, misschien voor goed, was hun taalvernieuwing oud en verouderd: de gang der cultuur. Wat door menschen gebouwd wordt, vindt zijn einde, en schijnt ondergegaan... tot Het Einde.

Zoo is de historie — een stuk cultuurhistorie — ook van de Passie- en Paaschpoëzie de geschiedenis van den overgang van het eene cliché naar het andere, van de eene literaire traditie in de volgende.

Soms herleven oude tradities in een enkel product, met een tusschenruimte van eeuwen.

Zoo vindt men de Middeleeuwsche Passie-terminen — ongetwijfeld weerslag van Heldenche-Roomsch-Middeleeuwsche onschriftuurlijke Jezus-verering — in „De Legende van het Roodborstje“, een gedicht, dat men kan vinden in Willem de Mérode's bundel „De steile tocht“ van 1930.

Ik heb Hem aangeschouwd
Verborgen onder koele rozen.
Men heesch Hem aan een hout,
Met bloed bespat als een leproze.

Mijn hart was schier versteend.
Wie heeft Zijn lichaam zóó geschonden
En tot een krans vereend,
De doornen om Zijn hoofd gewonden?

Mij heugt de pijn die stak
Als de eglantier mij nijdig raakte,
O Hoofd, waarin de tak
Zich met zijn scherpe vlijmen haakte.

Door sluieren van bloed
Zag 'k Zijn stille oogen naar mij schouwen.
Mijn hart van minnens gloed
Versmeltten ging in grooten rouwe.

En voor ik 't zelve wist
Was 'k tot Zijn arm gelaat gevlogen.
Een doorn heb 'k weggegrist.
Mijn borst werd van Zijn bloed betogen.

Mij gaf Zijn laatste wil
De glorie van Zijn hart geschonden.
Toen fluisterde Hij stil:
„Door liefde blijven wij verbonden“.

Ik zag Hem sterven gaan,
En schreeuwend ben ik opgevlogen.
Het moorden was gedaan.
Maar 'k hief Zijn Bloed voor aller oogen.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHETSEN

Paasch-heerlijkheid.

Ook het Paasch feest kan alleen zuiver worden gevierd in het geheel en al overwonnen worden door het Paasch feit.

Dat wil zeggen: we moeten het weer buiten ons zoeken. We moeten in het geloof terugzien naar dat grootsche gebeuren op het kruispunt der openbaringswegen Gods in deze historie.

En dan zoolang blijven staren naar dat wonder tot het ons opnieuw overwelpt. We moeten onszelf daarin verliezen en dan zullen we Jezus Christus winnen en in Hem onszelf. Zoeken we onszelf op het feest, dan verliezen we onzen Heiland en tenslotte met Hem ook weer onszelf.

Op het Paaschfeest moeten we dus denkend en zinnend en vóór en bóven alles geloovend gaan letten op Jezus, den Christus, den „waarachtigen mensch“, die ook was en is Gods eigen Zoon. We moeten zien, scherp en fel, wat die mensch Jezus deed, wat Hem overkwam van den Vader.

In den vroegen morgen van een eersten dag der week, toen Pilatus nog roomeinsch procurator van Judea was, is er een wonderlijk gebeuren waargenomen even buiten de stad Jeruzalem.

Zóó ongeveer zou het begin kunnen luiden van een verslag, dat een der soldaten later van de Paaschgeschiedenis gaf.

In het vervolg zou hij dan kunnen beschrijven het plotselinge neerdalen van den engel, glinsterend wit, net weggrollen van den steen van voor den grafmond en het opstaan van den dooden Jezus.

Aan het slot kon bovendien nog de opmerking zijn toegevoegd, dat in die dagen volgens betrouwbare geruchten nog een paar „andere“ menschen uit den dood waren weergekeerd in het leven.

Ja, een dergelijk verslag kan geschreven zijn. De opstanding van Jezus is immers een noteerbaar feit, „geschikt“ voor vermelding in kronieken-boeken. Het ligt met vele andere feiten in het „platte vlak“ der historie. Zeer werkelijk, zeer concreet.

Evenwel, zoo'n verslag zou niet door het ge-

O schrik en heiligheid,
Vervulling van het brandendste begeeren,
Gesmukt ben 'k en gewijd
Voor eeuwig met het Bloed des Heeren.

In dit dichterlijke verhaal van de wijze waarop het bekende vogeltje aan zijn roode borstje komt, zijn het niet slechts de karakteristieke beelden, die door den modernen dichter van hun cliché-kap worden ontdaan, maar het verhaal op zichzelf, de theologische visie, (niet mooi gezegd, maar men begrijpt wat ik bedoel), de strophische eenvoud, de simpelheid van woorden, zijn even zóó vele reminiscenties aan een middeleeuwsch-algemeene literaire traditie, die zich in zijnen gehandhaafd heeft tot op onze dagen.

We wijzen hier op de beelden: koele rozen, als een leproze, de eglantier, minnens gloed.

In elk beeld openbaart zich een typische Christus- en wereldbeschouwing voor dengene die de Middeleeuwsche literatuur kent.

Hierbij hooren de voorstelling van het kruis als een boom, speciaal als de z.g. Meiboom, de vergelijking van Christus met een nachtegaal of leeuwerik, het genieten van de soete minne als men Christus ziet, het vergelijken van Jezus' wonden met roode rozen.

In een oud Passielied heet het:

Hoe minnelij is ons des cruce boom ontdaen
het spruten ghelu bloemkens aen der heyden
(op het veld)
so wie met druc, met liden is bevaen,
in Jhesus wonden sal hi hem vermayden. (zich verheugen)

Nu slaen des meyen tacken uytespreyt
en bloeyen schoon gelijc die roode rosen,
so wie sijn sonden, sijn gebreken hier bescreit,
onder desen boom so sal hi hem verposen.

Die fiere nachtigale des cruce boom opvlooch;
hi heeft sijn vederkens so wide ontploken
(opengedaan),
hi sanc so luyde die seven noten hooch (de seven kruiswoorden)
so dat syn edel hertken is gebroken.

Stalpert van der Wiele (omstreeks 1600) gehuikt in het begin van zijn „Cruys-Mey“ de oude beelden, en is verwant aan de Middeleeuwsche Roomscheid:

Komt ten Cruyse, Mey-bekijckers!
D'eelsten boom is opgericht!
Noyt warande droegh yet rijckers,
't Zij van smaeck, 't sij van gesicht.
Soete sparren, soete spijkers!
Maer noch soeter was 't gewicht!

Lo of zijn gedichteerd. Zoo'n verslag zou niet geven de geloofsvisie op de opstanding van onzen Heere.

Het geloof ziet ook wat door dien soldaat kon worden verteld en het houdt dat vast, ondanks alles, als historisch feit, maar: 't geloof ziet meer, vooral: het ziet hooger en dieper.

Het geloof ziet Jezus, den waarachtigen mensch, den tweeden Adam, oprijzen uit het doodenrijk. Het weet, dat de opstanding een ontzaglijke daad is geweest van duizelingwekkenden omvang en betekenis. Het weet, dat op den Paaschmorgen iets groots is geschied met Jezus, met Zijn kerk en met heel de wereld.

De mensch Jezus is de oudste „complete“ mensch, die ooit heeft geleefd.

Hij is nu meer dan negentienhonderd jaar oud, bijna tweemaal zoo oud als Methusalach is geworden.

In het ééne lange leven van Jezus, den Christus, is een scherpe, diep ingrijpende overgang. Een overgang zóó alles omvattend, dat geen andere daarbij halen kan.

Die overgang is het grootsche Paaschfeit!

De mensch, de oorspronkelijke, Adam, was niet alleen bestemd om geleidelijk zich te ontplooiën en te ontwikkelen. Neen, eenmaal moest een moment komen, waarin zijn leven veranderd werd, veranderd en opgeheven op hooger plan in één moment des tijds.

Adam, die nog zondigen kon, moest worden Adam, die nimmermeer zondigen zou.

Adam, die nog broos was en vergankelijk, moest worden Adam, die leven zou in ongebroken en onbrekbare kracht.

Adam, die nog was opgenomen in de onrust van wording en groei, moest worden Adam, die leefde en straalde in de volkomen rust van Gods eeuwigen Sabbat.

De wereld heeft dat groote uur van Adams opheffing en verheerlijking nooit aanschouwd. Integendeel, zij is geluige geworden van het neerzinken der menschheid in de donkere regionen van zonde en vloek en dood.

En toch — dat uur van elevatie en verheerlijking moest eenmaal komen. Zou Gods werk kunnen mislukken? Zou zijn werelddoel niet worden bereikt?

Vouw uw tacken, boom verheven!
Schrickt de onverdiende straf
Van dengeen, die u het leven,
En dijn hout de stijfste gaf,
Opdat ghy sijn leén, gedreven
Aen u, spand met swacker staf.

Ghy hadt toch alleen de waerde
Van te dragen op uw slam
Het rancoen van gans de aerde,
Die door u ter haven quam,
Al u met sijn leden swaerde
Jesus, het onnoosel lam.

Jesus, schepper van de blommen,
Jesus, planter van de Mey
Gun ons in syn cruys te rommen
En meteen oock vry-geley
Om by hem te mogen kommen,
Daer het vry is van geschrey.

Heyligh hou! ghy doet ons hopen,
Ons, in desen Paesschentijd,
Van de sonde eens t'ontknopen,
Om, van uw voordoen bevrijdt,
Door het enghe pad te loopen,
Daervan ghy den wijzer zijt.

Tot het slot van ons ghebeden,
Geven wij, van minst te meest,
Lof, met neergeboghden leden,
Hem die altijd is gheweest
Eeuwigh en Drievuldigh mede,
Vader, Soon, en Heylgen Geest!

In dit vers is een krachtige kentering van begin tot slot: de Middeleeuwsch-romantische, mystisch-visuele, soms sentimentele passiemuziek lost op in den dominerenden, zeventiende-eeuwsch-verstandelijken, dogmatisch-strakken drie-klank: „Lof, met neergeboghden leden, Hem, die altijd is gheweest Eeuwigh en Drievuldigh mede, Vader, Soon, en Heylgen Geest!“

En daarmee sluit het aan bij een niet minder verbreide literaire traditie: de keuze in het gedicht van de dogmatische wending, de kerkelijke termen.

Hieraan vooraf en daarmee samengaande vinden we bij de poëten natuurlijk ook het zóó veel mogelijk vasthouden aan de woorden, vooral aan de beelden van de Heilige Schrift, en zóó veel te sterker, indien de dichter meer een vertaling dan bewerking van Bijbelsche stof beoogt. Het meest voelt hij zich gebonden — en terecht — in psalm- en liedvertalingen.

Ik behoef geen voorbeelden aan te halen: ieder kent en zingt ze.

Welnu, dat uur heeft eenmaal geslagen!

De tweede Adam is verschenen in de volheid des tijds. En in zijn levensgang is die groote, diep ingrijpende verheerlijking werkelijkheid geworden. Er is in Jezus' leven een sprongwijze overgang geweest naar een hooger, een meer-dan-aardsch leven, veel glorieuzer dan bij Adam ooit kon zijn aanschouwd.

Ver onder Adam was Jezus immers weggezonden. Hij had een dieptepunt bereikt, on-eindig ver beneden Adams en der menschen laagste levensvlak. Hij was „tot zonde gemaakt“. Eén brok ongerechtigheid. Zijn „vleesch“ was zwak, verderfelij, gebonden aan den dood.

En dan, op Paschen, dan stijgt Jezus omhoog, hóóger, véél hóóger dan Adam of wie ook maar ooit rijzen kon. Hij stijgt ver uit boven de menschen, wonderlijk en triomfantelijk.

Hij vaart op uit het diepste dieptepunt tot het hoogste hoogtepunt. In den vollen luister van den levendmakenden Geest. Stralend in zijn „geestelijk lichaam“. Hemelmensch nu. De Paradijsmensch van Gods bedoeling.

'n Worm ging in het graf, de verachtelijkste van alle menschen.

'n Koningsmensch, 'n paradijsmensch kwam uit het graf, de heerlijkste van alle menschen.

Zelf heeft Jezus dat scherp laten zien.

Als Maria Hem vast wil grijpen, dan zingt het in haar hart: Jezus is er weer! Hij is dezelfde als vóór het graf. 't Is heelemaal de oude Jezus! Weer zal Hij met ons spreken en lachen en schreien op hetzelfde levensvlak. Hij is éven van dat levensvlak weggezonden — maar dat was alleen een akelig intermezzo! Dat is gelukkig nu voorbij! Jezus komt weer in onzen kring, net als vroeger!

Maar zie, dan komt snijdend Jezus' woord: Raak Mij niet aan!

Jezus is wel dezelfde mensch — maar Hij is geheel anders, totaal anders geworden. Er gaapt nu een kloof tusschen Jezus en Maria, even breed en diep als tusschen hemel en aarde; als tusschen deze wereld en de toekomst! Jezus behoort nu tot een wereld die ver uitrijst zelfs boven het oude Paradijs!

Raak Mij niet aan, Maria!

Er is een kloof tusschen Mij en u. Wij leven op een geheel verschillend levensvlak. Trek Mij niet neer naar u toe. Maar hef u op tot Mij in sterk geloof.

Is cultuur mogelijk, en die psalm? Van den mijn artikel een enkele Psalm:

„O God, en ik ben ges... Me omring... Hun spot... Ha, zeggen... En Hem... Zij doen h... En likken...

Ja, 'Heer... Van mijn... Wil mij d... Daar niem... Als dolle... En stooten... Als leeuw... En drijver...

Ieder we... te zeggen... zegd.

Of deze... worden, c... niet in: e... d.w.z. thee... bij op de... aangeweze... En men ka... den wel e...

Maar in... hand van... ter kan de... werken B... bezwaar d... mogen no... renheir u... rond.

We heb... Gezangen... zeggen, da... bij de po... de vorige...

Ik wil... als de vr... is het nu... Wie in... terlijk als... schijn va... Maar w...

Daar is... van vóór... Een ev... toont zie... den hof v... Voorhe... der — n... Voorhe...

raar — vorst... Voorhe... legioenen... bevoegdh... vangt Hij... den heme... inderdaad...

Voorhe... en verdo... Zijn Keri... de muren... ger, al he... Voorhe... rechts-str... te winner... voor alle... tegen Sat... ook uit c... Gods,

Voorhe... voortaan... Ook h... gansch e... Hij sel... den ande... het ande... dienst va... En ool... tijd, voor...

Ook de... Want i... het in h... Jezus zal... dorpen... de zee. F... lijk. En... mogen i... vroeger... dien gru... zullen w... Jezus' le...

Is cultureel werk, bouwen met en aan de taal mogelijk, onder de zoo beperkende voorwaarden die psalmvertaling stelt?

Van denzelfden dichter, dien ik in het begin van mijn artikel citeerde, Willem de Mérode, haal ik een enkele strophe aan, ontleend aan den 22sten Psalm:

"O God, en ik moet krimpden als een worm.
Ik ben geen man, zie, hoe zij mij verachten,
Me omringen wijl zij dra mijn dood verwachten.
Hun spot slaat mij gelijk een hagelstorm.
Ha, zeggen zij, let op, of God gaat komen
En Hem bevrijdt, die gunsteling van God.
Zij doen hun speeksel langs mijn wangen stroomen
En likken zich de lippen van genot."

Ja, Heer, Gij zijt het, die van moeders schoot,
Van mijn ontvangnis af, zorgt voor mijn leven.
Wijl mij dan in dit uiterst niet begeven.
Daar niemand helpt, ruk Gij mij uit den nood.
Als dulle stieren durven zij mij omringen
En stooten; en zij openen hun muil,
Als leeuwen brullend die ten roof uitgingen,
En drijven mij opdringend in den kuil."

Ieder weet: hier gaat het er niet om, iets nieuws te zeggen; hier moet juist het oude nieuw gezegd.

Of deze strophes in de kerk gezongen kunnen worden, daarmee laat ik mij op het oogenblik niet in: een Synode keurt op predikantenwijze, d.w.z. theologisch; de poëtische kant komt daarbij op de tweede plaats, en theologen zijn daarbij aangewezen op de kennis van literaire makelaars. En men keurt heele psalmen; alleen gezongen worden wel eens strophegewijs afgehandeld.

Maar laten de lezers eens nauwkeurig aan de hand van deze coupletten nagaan, wat een dichter kan doen met de toch niet gemakkelijk te verwerken Bijbelsche termen, die we zonder eenig bezwaar door het gebruik totaal versleten clichés mogen noemen: een worm, geen man; een stierenheer uit Basan; een leeuw, al brullend in het rond.

We hebben het in onze uitbreiding van „Eenige gezangen" al gebracht tot Da Costa; dat wil zeggen, dat we in de kerk reeds durven aansluiten bij de poëtische traditie uit de eerste helft van de vorige eeuw. Maar daarover zwijg ik thans.

Ik wil Da Costa's Paaschzang niet meer zien als de vrije uiting van een vrij poëet, want dat is het nu niet meer.

Wie in 1935 een Paaschzang zou dichten, letterlijk als Da Costa deed, zou als dichter geen schijn van kans hebben.

Maar we dragen zijn gedicht, of liever een enkel

Daar is een diep verschil in Jezus den mensch van vóór het graf en dien van na de opstanding.

Een even diep en ver gaand onderscheid vertoont zich ook in Jezus' werk van vóór en na den hof van Jozef.

Voorheen was Jezus vóór alles Kerk-funderder — nu zal Hij ook worden Kerk-voltooier.

Voorheen was Jezus vóór alles Kerk-vergaderaar — nu zal Hij bovendien ook worden Kerk-vorst.

Voorheen had Hij wel „bevoegdheid" over de legioenen van engelen, maar Hij mocht van die bevoegdheid nog geen gebruik maken — nu ontvangt Hij „alle macht", óók over de engelen in den hemel. „Alle macht", die Hij noodig heeft om inderdaad, effectief Kerk-vorst te zijn.

Voorheen legde Hij in bloed en tranen, in lijden en verdorvenis den koperen rechtvloer, waarop Zijn Kerk alleen maar rusten kan — nu zal Hij de muren van Zijn Kerk-gebouw doen rijzen, hooger, al hooger.

Voorheen streed Jezus Christus den zwaren rechts-strijd, om het recht der verlossing voor God te winnen op den bodem van de hel — nu zal Hij voor alles gaan strijden in een krachts-worsteling tegen Satan, om Satan, zonde en dood te verjagen ook uit den versten hoek van den eigen kosmos Gods.

Voorheen arbeidde Jezus op aarde — van nu voortaan zal Hij werken in en vanuit den hemel. Ook het werk van onzen Heiland verandert gans en al in dien grooten Paaschmorgen.

Hij schrijdt voort van den éénen arbeid naar den anderen en van het ééne arbeidsterrein naar het andere in den eenen, grooten, ambtelijken dienst van God.

En ook op den Paaschmorgen hijgt Hij, als altijd, voort naar het einde.

Ook deze dingen heeft ons Jezus weer getoond. Want als Maria voor Hem neerknielt, dan juicht het in haar ziel: 't Wordt weer juist als vroeger! Jezus zal weer omgaan door het land in steden en dorpen. Hij zal weer spreken op bergen en aan de zee. Hij zal weer wonderen doen groot en heerlijk. En wij, wij mogen weer met Hem mee. Wij mogen Hem verzorgen. O, 't wordt weer juist als vroeger. Heerlijk als vroeger. Dat nare lijden en dien gruwelijken dood, die zullen we vergeten, die zullen we, voor zoover we kunnen, uitsnijden uit Jezus' levensgeschiedenis!

couplet daaruit, niet voor als staaltje van beste poëzie. We kunnen het cliché niet losmaken van de historie. We zingen Da Costa's zang op reeds lang geijkte muziek. En een melodie slijpt de woorden af, soms ten gunste van het lied, bij een bepaald gebruik. De toon doodt het woord, maar redt soms wel een element, dat goed is, en versterkt het.

Zoo was in de traditie van honderd jaar geleden een element dat in onzen tijd op den achtergrond geraakt schijnt: het meeslepende van het rythme, geaccentueerd door gemeenschappelijke geestdrift, de niet-individuele verwoording van gemeenschappelijk en persoonlijk beleden waarheden.

En daarom kunnen we toch traditievernieuwend in deze dagen jubelen:

Halleluja! Lof zij het Lam!
Die onze zonden op zich nam!
Wiens bloed ons heeft geheiligd!
Die dood geweest is, en Hij leeft!
Die 't volk, dat Hij ontzondigd heeft,
In eeuwigheid beveligt.

J. L. F.

Groote Tudor-Figuren.

(Schetsen uit den tijd der Reformatie in Engeland en Schotland.)

III.

De „Vader der Fascisten".

Weinig historische persoonlijkheden bieden aan den historicus zooveel raadsels als Hendrik VIII (1509—1547), de zoon van den stichter der Tudor-dynastie.

Voor de Protestanten was hij een vervolger der geloovigen, voor de Roomschen een ongehoorzame zoon en schender der Kerk, in de verbeelding van latere tijden een blauwbaard, die de eens vrouw na de andere naar het blok liet voeren, omdat hij ze zat was en een andere wenschte.

En toch is hij een geweldige factor in de vestiging van de Reformatie in Engeland, is hij tot zijn dood trouw gebleven aan de leer der Roomsche-Katholieke Kerk, leidde hij een meer zedelijk leven dan de meeste vorsten van zijn tijd.

En bij dat alles was hij voor de Engelschen een nationaal koning, die in den aanvang zelfs zeer populair was, en deze populariteit niettegenstaande

Maar zie, ook deze gedachten veroordeelt Jezus: Raak Mij niet aan Maria — houd Mij niet vast!

Maria wil Jezus tegenhouden, ja terugdrijven in Zijn werk. Zij staat op de grens van de twee werke-reinen van onzen Heiland en houdt Hem stevig vast.

Maar Jezus handhaaft Zijn werk. Hij duwt Maria van Zich af. Hij gaat reeds verder. Hij staat nooit stil. Hij gaat nog minder terug. Hij zegt wat Hij doen zal, ja, wat Hij reeds doet: Ik ben al onderweg naar Mijn Vader. Naar Hem moet Ik nu heen. Daar is Mijn plaats, Mijn taak, Mijn werk, in den hemel!

Maria — ga heen — geloof dat en zeg het ook aan Mijn discipelen.

* * *

Nog dieper, hooger, rijker is de heerlijkheid van Paschen.

Jezus is maar niet een mensch alléén, een mensch apart. Hij is Hoofd, waarachtig Hoofd van heel Zijn Kerk.

O, die Kerk draagt Hij altijd in Zijn groote hart. Geen oogenblik is Hij zonder Zijn Kerk te denken. Die Kerk nam Hij in zichzelf mee aan het kruis. Die Kerk daalde met Hem mee in het graf.

En nu Hij opstaat nu staat in Hem, in volle werkelijkheid ook Zijn Kerk mee op.

De Kerk is op den Paaschmorgen, in haar Hoofd, inderdaad opgerezen uit de diepten des doods.

De Kerk is op den Paaschmorgen in haar Hoofd, effectief, ontruikt aan de machten van zonde en vloek en Satan.

De Kerk heeft op den Paaschmorgen, in haar Hoofd, in volle werkelijkheid hemelheerlijkheid ontvangen, paradijsluister.

De Kerk heeft op den Paaschmorgen in den Christus den sprong gemaakt van den verderfelijken, zwakken mensch der aarde naar den onverderfelijken, sterken, schoonen mensch van het Nieuwe Paradijs.

Jezus Christus is het waarachtige Leven op den Paaschmorgen. En in Hem hebben de Zijnen het ook.

Het Paaschfeest is de levensbron der Kerk. Zij heeft toen het zuivere volle leven ontvangen. 't Is immers in haar Hoofd en zou Hij Zijn Lichaam, Zijn Bruid, niet alles geven van wat Hij zelf bezit?

* * *

al zijn bloedvergieten nooit geheel verloren heeft: „Bluff King Hal" (de gulle, ronde koning Henk) is voor de Engelschen wel DE groote vertegenwoordiger der Tudors gebleven, van wien trouwens vele aanzienlijke families hun grootheid kunnen afleiden, wat óók een der redenen kan zijn van de populariteit der Tudor-periode, waarop ik in mijn eerste schets wees. Zelfs zijn dochter, Koningin Elizabeth, die iets van de populariteit van haar vader erfde („Good Queen Bess", de goede koningin Betsy), heeft hem nauwelijks kunnen overschaduwen, hoe groot zij Engeland ook heeft gemaakt.

Hendrik kon straffeloos doen, wat aan andere koningen niet alleen hun populariteit, maar misschien hun kroon, ja zelfs hun leven zou hebben kunnen kosten: de op de Tudors volgende Stuarts verloren troon en leven wegens tirannieke daden, die kinderspel waren vergeleken bij wat Hendrik VIII dorst te bestaan.

De verklaring van het raadsel ligt, behalve in de persoonlijkheid van Hendrik — waarover straks — hoofdzakelijk in wat in de beide vorige schetsen is gezegd over de opkomst van het huis Tudor en van de „nieuwe monarchie": Hendrik VII was er in geslaagd het koningschap hoog te verheffen en zoo goed als absoluut te maken en had het financiële beheer gereorganiseerd; en in dat koningschap was voor de Engelse natie belichaamd de waarborg tegen de verschrikkingen van de binnenlandsche oorlogen, van welke benauwing de Tudors Engeland hadden bevrijd, maar die men terug vreesde, als er geen machtige hand was om den door de Rozenoorlogen gedecimeerden, doch nog altijd op een kans wachtenden ouden adel in toom te houden.

Daar gaf Hendrik zijn bijna onkwetsbare positie.

Zijn tijd is inzonderheid voor ons zoo belangwekkend, omdat hij zooveel overeenkomst vertoont met den onzen.

Ik heb er reeds op gewezen, dat het de overgang was van de staatkundige, sociale en kerkelijke verhoudingen der Middeleeuwen naar dien van den nieuwen tijd. Het is de tijd, waarin Machiavelli zijn theorieën geeft over den staat als hoogste doel en allesbeheerschende norm, belichaamd in den vorst, die in het belang van den staat feitelijk ieder middel mag aanwenden, omdat het al of niet geoorloofde bepaald wordt door het ééne hooge normgevende doel: de staat, d.i. de vorst. Dit lag in den geest van den tijd: het is het fascisme der 16e eeuw, en heel karakteristiek heeft een modern Engelsch historicus Hendrik VIII, die van dezen geest doordrongen was, de vader van het fascisme genoemd.

Het is de tijd van de vergoddelijking van den staat, d.i. van den koning: men begint in dien bij

En nog is hier het einde niet.

Jezus Christus — Hij is het Hoofd der Kerk — er is een wondere levensgemeenschap tusschen Hem en Zijn kinderen.

Maar die Kerk is de nieuwe menscheid; dat is haar eernaam, haar rijkste naam levens.

En daarom is die Kerk niet te denken zonder heel Gods wijde wereld. De wereld, de kosmos, is nooit los van den mensch. God heeft die beide één gemaakt. Toen Adam viel, voer de vloek des Heeren door heel de wijde wereld. De wereld werd in gansch haar samenhang in den zondeval meegesleept.

Toen zond God Jezus Christus, den nieuwen Adam. Hij is de wortel van het nieuwe menschengeslacht en daarom en daardoor de wortel van heel den kosmos levens!

O, nu wordt Paschen in den volen diepen zin des woords universeel. Het universum is er heelemaal bij betrokken.

Want als Jezus Christus opvaart uit vloek en dood en hel, zie, dan vaart Gods groote Scheppling met Hem mee op.

Wat wordt nu die morgen groot.

Wat wordt nu die hof onmetelijk wijd.

Daar staat een mensch, de mensch Jezus Christus! Zie Hem aan — want in Hem heeft God Zijn gansche uitverkoren volk gerukt uit de donkere kloven van eeuwigen dood en eeuwigen vloek. In Hem heeft Hij al Zijn kinderen gezet in de volle zon van Gods leven en licht en liefde.

Neen, nog meer: in dien éénen, volmaakten Paradijsmensch ziet God Zijn eigen wereld, heel Zijn schepping. Zij is onder den vloek doorgegaan en zie zij is nu gereinigd en gelouterd!

Paschen, dat is de groote antipode van den val. In den val sleurde Adam Gods gansche wereld neer in vloek en dood en verderf.

Op den Paaschmorgen rukt Jezus, de Christus, heel die wereld uit den vloek en den dood en het verderf en draagt die omhoog ver boven het oude Paradijs in 't eeuwige licht van den eeuwigen God!

De oude vervloekte, geschonden wereld ging in het graf — de nieuwe verheerlijkte wereld kwam uit het graf — in Jezus den Christus, den tweeden Adam.

Dat is Paascheerlijkheid.

Harkstede.

C. VEENHOF.